

การรับรู้ความสำคัญของสปาผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้าและความต้องการปัจจัยการบริการ
นวดไทยและสปาเพื่อการดูแลสุขภาพแบบองค์รวมของผู้สูงอายุ

SPA IMPORTANCE PERCEPTIONS THROUGH FIVE SENSES AND DEMAND OF SERVICE FACTORS ON
THAI MASSAGE AND SPA FOR HOLISTIC HEALTH CARE OF ELDERLY

ปริยานุช ดวงละออ¹ สุมาลี นันทศิริพล² และ ดารินา ใจเสรี³

Preeyanut Duanglaor¹ Sumalee Nunthasiriphon² and Dareena Jaiseri³

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์^{1,3} มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ²

Rajamangala University of Technology Rattanakosin^{1,3}

Rajamangala University of Technology Krungthep²

Email : Preeyanut.dua@rmutr.ac.th¹

Received 17 June 2024; Revised 25 July 2024; Accepted 12 march 2025.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์การรับรู้ความสำคัญของสปาผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้า และ 2) วิเคราะห์ความต้องการปัจจัยบริการเพื่อใช้บริการนวดไทยและสปาเพื่อการดูแลสุขภาพแบบองค์รวมของผู้สูงอายุ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ได้ศึกษาการออกแบบสปาเพื่อตอบสนองประสาทสัมผัสทั้งห้าและมาตรฐานการบริการสปาเป็นกรอบการวิจัย กลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุจำนวน 400 คน คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามและวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพื้นฐานเพื่อหาค่าเฉลี่ย

ผลการวิจัยพบว่า 1) การรับรู้ความสำคัญของสปาผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้า ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการมีร่างกายสมบูรณ์ ปราศจากโรค จิตใจแจ่มใส มากที่สุด รองลงมา คือ บรรยากาศเงียบสงบ ผ่อนคลาย และ การนวดช่วยให้ระบบประสาททำงานดีขึ้น ตามลำดับ 2) ความต้องการปัจจัยบริการเพื่อใช้บริการนวดไทยและสปาเพื่อการดูแลสุขภาพแบบองค์รวมของผู้สูงอายุ มี 5 ด้าน มีความต้องการปัจจัยบริการด้านผู้ให้บริการมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านการจัดองค์การ ด้านผลิตภัณฑ์ เครื่องมือ อุปกรณ์ ด้านการให้บริการ และ ด้านสถานที่สิ่งแวดล้อม ตามลำดับ

ข้อค้นพบจากการวิจัย คือ ผู้สูงอายุให้ความสำคัญกับการดูแลสุขภาพแบบองค์รวม มีการรับรู้ผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้า คือ ด้านรูปเน้นบรรยากาศของสถานที่ ด้านรสนั้นการมีเครื่องเพื่อขับสารพิษ ด้านกลิ่นเน้นกลิ่นหอมช่วยผ่อนคลาย ด้านเสียงเน้นการมีเสียงเพลง น้ำตก นกร้อง ช่วยผ่อนคลาย และ ด้านสัมผัสเน้นการนวดช่วยระบบประสาททำงานดีขึ้น

คำสำคัญ: การรับรู้; ความต้องการ; ประสาทสัมผัสทั้งห้า; ปัจจัยบริการ

Abstract

The purposes of this research article are to 1) analyze the of the spas importance perception through the five senses and 2) analyze the demand of service of service factors in Thai massage and spa for holistic health care of elderly. It is quantitative research. Studied the concepts of spa standards and spa design to satisfy all five senses is the research framework. The sample group was 400 elderly people. The samples were selected using purposive random sampling. Data were collected using questionnaires and analyzed using basic statistics to find the average.

The research results found as followed: 1) Spa perceptions for holistic health have the highest perception of the importance of being healthy, disease-free, and good humored, followed by a quiet, relaxing atmosphere, and massage helps the nervous system work better, respectively. 2) The need for service factors for using Thai massage and spa services for holistic health care of the elderly has 5 aspects. There is the greatest need for service factors for service providers, followed by the organizational aspect. products, tools, equipment, services, and environment, respectively.

The findings from the research are that the elderly place importance on holistic health care. Perceived through the five senses, namely images that emphasize the atmosphere of the place. The flavor emphasizes the presence of ingredients to expel toxins. The scent emphasizes a relaxing aroma. The sound emphasizes music, waterfalls, and birds singing to help relax, and the touch emphasizes massage to help the nervous system work better.

Keywords: perceptions; need; five senses; service factors

บทนำ

สังคมในปัจจุบันเริ่มมีจำนวนผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากโครงสร้างของประชากรเปลี่ยนแปลงไปคนวัยหนุ่มสาวแต่งงานน้อยลง ครอบครัวยุคใหม่มักมีลูกเพียงคนเดียว นอกจากนี้วิวัฒนาการทางการแพทย์ที่ก้าวหน้า ส่งผลให้การรักษาโรคและอาการเจ็บป่วยเล็กน้อยทำได้อย่างรวดเร็ว สามารถรักษาชีวิตให้ยืนยาวมากขึ้น รวมทั้งผู้สูงอายุมีความสนใจในการดูแลรักษาสุขภาพของตนเองด้วยเหตุผลของการอยากมีชีวิตที่ดี มีความสุขกับครอบครัวอันเป็นที่รัก Department of Older Persons (2023) ได้กล่าวถึงลักษณะสังคมไทยว่า กำลังเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ในปี 2568 หมายความว่า จะมีผู้ที่อายุ 60 ปีเพิ่มมากขึ้น และมีอายุขัยเฉลี่ยเพิ่มขึ้นเป็น 85 ปี นับเป็นอันดับ 3 ของโลก อย่างไรก็ตาม แม้ว่าความก้าวหน้าในทางการแพทย์จะช่วยในการดูแลรักษาให้มีอายุยืนยาว แต่การมีชีวิตในภาวะเจ็บป่วยทำให้เกิดค่าใช้จ่ายตามมา ดังนั้น การดูแลรักษาตนเองให้มีสุขภาพที่ดีในช่วงสูงอายุจึงเป็นเรื่องจำเป็นและสำคัญยิ่ง โดยเริ่มต้นจากการดูแลสุขภาพแบบองค์รวม ซึ่ง Isaradath, W. (2023) กล่าวถึงการส่งเสริมสุขภาพแบบองค์รวมใน 6 มิติ คือ กาย ใจ จิตวิญญาณ สังคม

เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม เป็นการรักษาฟื้นฟูร่างกายทั้งระบบ ไม่เพียงแต่การมีร่างกายที่ปราศจากโรค แต่รวมถึงการมีจิตใจแจ่มใส มีทัศนคติที่ดีในการดำรงชีพ สามารถปฏิสัมพันธ์กับคนรอบกายได้อย่างมีความสุข

การแพทย์แผนไทยและสปาเป็นวิธีการดูแลสุขภาพแบบองค์รวมเพื่อสร้างสมดุลให้กับกายและจิต รูปแบบหนึ่ง Pattarapothiwong, K., Punyawutpreeda, P., & Supabhato, P. (2023) ได้วิเคราะห์รูปแบบการรักษาสุขภาพพบว่าการนวดไทย การอบ ประคบสมุนไพร การใช้กลิ่นบำบัด วารีบำบัดเป็นการส่งเสริมสุขภาพด้วยภูมิปัญญา และบริการสปายังมีการสร้างบรรยากาศให้เหมือนอยู่ในธรรมชาติ เพื่อให้ผู้รับบริการเกิดการผ่อนคลายความตึงเครียดทั้งร่างกายและจิตใจ สถานที่และสิ่งแวดล้อมในการให้บริการนวดและสปาจึงเป็นสิ่งสำคัญในการตอบสนองประสาทสัมผัสทั้งห้าของผู้รับบริการ Department Of Health Service Support (2016) ได้กำหนดมาตรฐานสถานประกอบการสปาเพื่อสุขภาพระดับสากลไว้ตั้งแต่ปี 2559 เกี่ยวกับผู้ให้บริการ บริการ อุปกรณ์ที่ใช้ การจัดการ และสถานที่ควรจัดให้เกิดความประทับใจและสอดคล้องกับการรับรู้ด้านรูป รส กลิ่น เสียง และสัมผัส โดยนำเสนอความเป็นธรรมชาติ ความปลอดภัย โดยผู้สูงอายุมีการรับรู้ ความต้องการ ในบริการนวดไทยและสปาแตกต่างจากวัยทำงาน เนื่องจากอาการเมื่อยล้าไม่ได้เกิดจากการทำงานหนัก แต่เกิดจากความเสื่อมของร่างกาย จากการศึกษาของ Tikham, S., Maikrang, S., & Sontrasin, J. (2023) พบว่า การนวดไทยแบบราชสำนักร่วมกับการประคบสมุนไพรสามารถบรรเทาอาการปวดข้อเข้าในผู้สูงอายุได้ โดยระดับความปวดลดลงอย่างเห็นได้ชัดตั้งแต่เริ่มรักษา และอาการปวดจะลดลงอย่างต่อเนื่อง การนวดส่งผลให้ระบบไหลเวียนโลหิตทำงานดีขึ้น การเคลื่อนไหวเข้าจึงคล่องตัวขึ้น นับเป็นการนวดรักษาระบบกล้ามเนื้อและกระดูกที่ไม่มีผลข้างเคียงต่อร่างกาย

ดังนั้น เพื่อให้สถานบริการนวดไทยและสปาได้มีแนวทางการบริหารจัดการในการกำหนดกิจกรรมดูแลสุขภาพขององค์รวมให้เหมาะสมสอดคล้องกับพฤติกรรมการรับรู้ของผู้สูงอายุที่แตกต่างจากวัยทำงานและความต้องการปัจจัยการบริการด้านต่างๆ อย่างครบถ้วนทุกมิติ โดย Sodprasert. S. et al. (2022) ได้วิเคราะห์คุณภาพของผู้สูงอายุพบว่า ปัจจัยด้านการมีสุขภาพร่างกายแข็งแรง สามารถควบคุมอารมณ์ได้ การรับประทานอาหารเพื่อสุขภาพ การมีตัวตนในสังคมอย่างมีคุณค่า ส่งผลต่อการเป็นผู้สูงอายุที่มีคุณภาพหรือเรียกว่าภาวะพลัดพลัง จากความสำคัญดังกล่าวนี้ คณะผู้วิจัยจึงได้ศึกษาพฤติกรรมการรับรู้ความสำคัญของสปาผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้าและความต้องการปัจจัยการบริการนวดไทยและสปาเพื่อดูแลสุขภาพแบบองค์รวมของผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานครและนครปฐม เพื่อนำเสนอปัจจัยบริการที่สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มผู้สูงอายุให้กับสถานบริการแพทย์แผนไทยและสปาได้ใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงพัฒนาการบริการให้ตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมายได้อย่างเหมาะสม และเป็นการร่วมเตรียมความพร้อมให้กับการเป็นผู้สูงอายุที่มีคุณภาพสามารถใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างภาคภูมิใจ

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อวิเคราะห์การรับรู้ความสำคัญของสปาผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้าของผู้สูงอายุ
- 2) เพื่อวิเคราะห์ความต้องการปัจจัยบริการเพื่อใช้บริการนวดไทยและสปาเพื่อการดูแลสุขภาพแบบองค์รวมของผู้สูงอายุ

การทบทวนวรรณกรรม

การวิจัยครั้งนี้ศึกษาแนวคิดการออกแบบสปาและมาตรฐานสปาเพื่อสร้างเครื่องมือในการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับการรับรู้ความสำคัญของสปาและระดับความต้องการปัจจัยบริการนวดไทยและสปา

1. การออกแบบสปาเพื่อดูแลสุขภาพแบบองค์รวม ความคาดหวังในการใช้บริการสปาเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับอารมณ์ ความรู้สึก รวมทั้งสุนทรียะที่ได้รับจากบรรยากาศซึ่งแสดงถึงเอกลักษณ์ของสถานที่ Agmapisarn, C. & Chongruk, P. (2019) ได้อธิบายถึงการออกแบบประสบการณ์ว่า การสร้างเอกลักษณ์ของสถานบริการสปาเพื่อให้เกิดลักษณะเด่นนั้น สถานบริการต้องให้ความสำคัญกับการสร้างคุณค่าในประสบการณ์ที่ผู้รับบริการจะได้รับ เช่น การเลือกใช้กลิ่นน้ำมันหอมระเหยที่มีคุณสมบัติในการช่วยผ่อนคลาย สถานที่โปร่งโล่งให้ความรู้สึกสบาย การได้ยินเสียงของธรรมชาติที่ส่งผลต่อสภาพจิตใจที่ผ่อนคลาย ความสะอาดของพื้นที่ การสร้างประสบการณ์ที่ดีจะช่วยให้ผู้รับบริการมีอารมณ์เชิงบวก นอกจากนี้ Prachumdee, S. & Luechapattanaporn, T. (2019) และ Satchapappichit, S., Mookda, R., & Khamkhong, R. (2022) ได้อธิบายถึงคุณภาพการบริการที่สามารถสร้างความพึงพอใจ ความประทับใจเกี่ยวข้องกับประสาทสัมผัสทั้งห้าของผู้รับบริการ เช่น ด้านสิ่งแวดล้อม ความเอาใจใส่ ความสามารถของผู้ให้บริการ ความปลอดภัย กลิ่น เสียง การนวด การบริการอาหารและเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพ ดังนั้น การออกแบบสปาจึงมีความจำเป็นต้องพิจารณาประเด็นเกี่ยวกับประสาทสัมผัสทั้งห้าให้ครบทุกมิติในด้านรูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส ดังนี้

รูป หมายถึง สถานที่ และสิ่งแวดล้อม มีการตกแต่งมีความสวยงาม มีความเป็นธรรมชาติ ร่มรื่น เงียบสงบ สร้างความรู้สึกให้จิตใจผ่อนคลาย

รส หมายถึง การบริการอาหารและเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพเป็นไปอย่างเหมาะสมและมีคุณภาพ มีการให้คำแนะนำเกี่ยวกับประโยชน์ อาจมีเครื่องดื่มเพื่อขับสารพิษหลังการรับบริการนวดและสปา

กลิ่น หมายถึง การให้ความสำคัญกับการใช้กลิ่นเพื่อกระตุ้นอารมณ์ความรู้สึกให้สดชื่น ลดความวิตกกังวลและช่วยให้จดจำเอกลักษณ์ของสถานที่ได้ ซึ่งการรับรู้กลิ่นส่งผลทางตรงต่อพฤติกรรมในการใช้บริการ

เสียง หมายถึง การเลือกใช้เสียงเพื่อสร้างบรรยากาศผ่อนคลาย เช่น เสียงเพลง เสียงดนตรีที่เป็นเสียงน้ำตก นกร้อง คลื่น หรือเสียงฝนตก

สัมผัส หมายถึง การนวดเพื่อกระตุ้นให้ระบบไหลเวียนโลหิตและระบบการทำงานของร่างกายดีขึ้น ความเอาใจใส่ในการนวด การสังเกตผู้รับบริการระหว่างการนวดเพื่อให้สามารถนวดได้ตรงตามความต้องการ

2. มาตรฐานสปาเพื่อสุขภาพ สถานบริการนวดไทยและสปาต้องได้รับใบรับรองมาตรฐานบริการ Department of Health Service Support. (2016) กำหนดเกณฑ์มาตรฐานสถานประกอบการสปาเพื่อสุขภาพระดับสากล สำหรับตอบสนองการให้บริการ 5 มิติ คือ รูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส รวมทั้งเป็นกรอบการพัฒนาคุณภาพบริการ 5 ด้าน คือ

ด้านบุคลากร ผู้ให้บริการผ่านการอบรมวิชาชีพและได้รับใบรับรองที่เกี่ยวข้องกับการบริการ มีความสามารถในการให้บริการอย่างเหมาะสม สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการบริการ

ด้านการบริการ ให้บริการนวดและสปา มีมาตรฐานการบริการ บริการด้วยความปลอดภัย

ด้านผลิตภัณฑ์ เครื่องมือและอุปกรณ์ ผลิตภัณฑ์ที่ใช้มีคุณภาพ ปลอดภัย เครื่องมืออุปกรณ์สะอาด มีการเปลี่ยนผ้าที่ใช้ทุกครั้งหลังใช้งาน มีการตรวจสอบ บำรุงรักษาเครื่องมือในการบริการอย่างสม่ำเสมอ

ด้านการบริหารและจัดการองค์กร มีการอบรมพัฒนาความรู้เป็นระยะ จัดแบ่งหน้าที่อย่างชัดเจน

ด้านสถานที่และสิ่งแวดล้อม สถานที่มีความเป็นเอกลักษณ์ไทย หรือบรรยากาศแบบธรรมชาติ การเตรียมสถานที่ให้สะอาด ปลอดภัย มีการสร้างบรรยากาศด้วยเสียงเพลง มีการใช้กลิ่นที่เหมาะสมผ่อนคลาย

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงปริมาณ พื้นที่วิจัย คือ เขตกรุงเทพมหานครและจังหวัดนครปฐม ประชากร คือ ผู้สูงอายุ จำนวน 1,272,779 คน (Department of Older Persons, 2565) กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้สูงอายุ จำนวน 400 คน ใช้วิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยไม่อาศัยความน่าจะเป็นแบบบังเอิญ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามแบบมาตรวัด 5 ระดับ คำถามหลัก 2 ส่วน คือ ระดับการรับรู้ความสำคัญของสปาผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้า และระดับความต้องการปัจจัยบริการนวดไทยและสปาเพื่อการดูแลสุขภาพแบบองค์รวมของผู้สูงอายุ ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัยด้วยวิธีตรวจสอบความตรงของเนื้อหา วิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามและวัตถุประสงค์ได้เท่ากับ 0.85 และวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นด้วยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค ได้ค่าเท่ากับ 0.90 รวบรวมข้อมูลเดือนสิงหาคมถึงตุลาคม พ.ศ. 2566 จากนั้นนำข้อมูลเชิงปริมาณมาวิเคราะห์ด้วยสถิติพื้นฐานเพื่อหาค่าเฉลี่ย นำเสนอผลการวิเคราะห์ด้วยตาราง ภาพ และการเขียนบรรยายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูล ผลการวิจัยมีดังต่อไปนี้

1. การรับรู้ความสำคัญของสปาผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้าของผู้สูงอายุ วิเคราะห์การรับรู้เกี่ยวกับสุขภาพองค์รวม รูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส ผลการวิจัยพบว่า

1.1 การรับรู้ความสำคัญด้านสุขภาพองค์รวมอยู่ในระดับมากที่สุดคือ การมีร่างกายสมบูรณ์ ปราศจากโรค จิตใจแจ่มใส มีค่าเฉลี่ย 4.58 รองลงมาคือ ความสามารถควบคุมตนเองได้ มีความศรัทธา มีสังคมดี มีค่าเฉลี่ย 4.25

1.2 การรับรู้ความสำคัญด้านรูปอยู่ในระดับมากที่สุดคือ บรรยากาศเงียบสงบ ผ่อนคลาย มีค่าเฉลี่ย 4.43 รองลงมาคือ บรรยากาศร่มรื่นมีความเป็นธรรมชาติ มีค่าเฉลี่ย 4.26

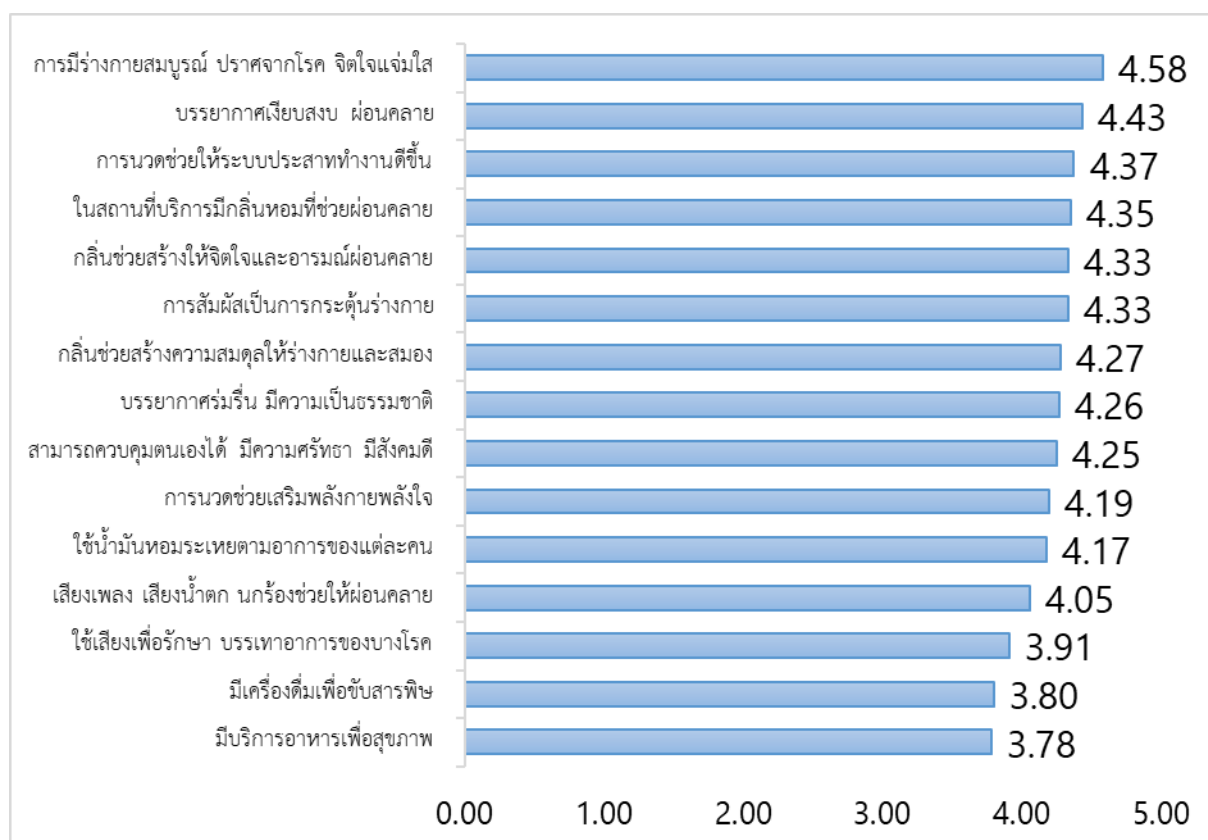
1.3 การรับรู้ความสำคัญด้านรสอยู่ในระดับมากที่สุดคือ การมีเครื่องดื่มเพื่อขับสารพิษในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 3.80 รองลงมาคือ การมีบริการอาหารเพื่อสุขภาพ มีค่าเฉลี่ย 3.78

1.4 การรับรู้ความสำคัญด้านกลิ่นอยู่ในระดับมากที่สุดคือ สถานที่บริการมีกลิ่นหอมที่ช่วยผ่อนคลาย มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ 4.35 รองลงมาคือ กลิ่นช่วยสร้างให้จิตใจและอารมณ์ผ่อนคลาย มีค่าเฉลี่ย 4.33 กลิ่นช่วยสร้างความสมดุลให้ร่างกายและสมอง มีค่าเฉลี่ย 4.27 และใช้น้ำมันหอมระเหยตามอาการของแต่ละคน มีค่าเฉลี่ย 4.17 ตามลำดับ

1.5 การรับรู้ความสำคัญด้านเสียงอยู่ในระดับมากคือ การมีเสียงเพลง เสียงน้ำตก นกร้องช่วยให้ผ่อนคลาย มีค่าเฉลี่ย 4.05 รองลงมาคือ ใช้เสียงเพื่อรักษา บรรเทาอาการของบางโรค มีค่าเฉลี่ย 3.91

1.6 การรับรู้ความสำคัญด้านสัมผัสอยู่ในระดับมากคือ การนวดช่วยให้ระบบประสาททำงานดีขึ้น มีค่าเฉลี่ย 4.37 รองลงมาคือ การสัมผัสเป็นการกระตุ้นร่างกาย มีค่าเฉลี่ย 4.33 และ การนวดช่วยเสริมพลังกายพลังใจ มีค่าเฉลี่ย 4.19 ตามลำดับ

โดยระดับการรับรู้ความสำคัญของสปาผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้าของผู้สูงอายุเกี่ยวกับการมีร่างกายแข็งแรง บรรยากาศเงียบสงบ การสัมผัส และกลิ่นมีความสำคัญในอันดับต้นๆ ดังแสดงในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 การรับรู้ความสำคัญของสปาผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้าของผู้สูงอายุ

2. ความต้องการปัจจัยบริการเพื่อใช้บริการนวดไทยและสปาเพื่อการดูแลสุขภาพแบบองค์รวมของผู้สูงอายุ วิเคราะห์ความต้องการเกี่ยวกับปัจจัยบริการ 5 ด้าน ผลการวิจัยพบว่า

2.1 ความต้องการด้านการบริการอยู่ในระดับมากคือ เมนูบริการมีรายละเอียดของเวลา/ราคาชัดเจน มีค่าเฉลี่ย 4.47 รองลงมาคือ มีบริการให้คำปรึกษาแบบรายบุคคล มีค่าเฉลี่ย 4.25 และมีบริการเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพ มีค่าเฉลี่ย 4.03 ตามลำดับ

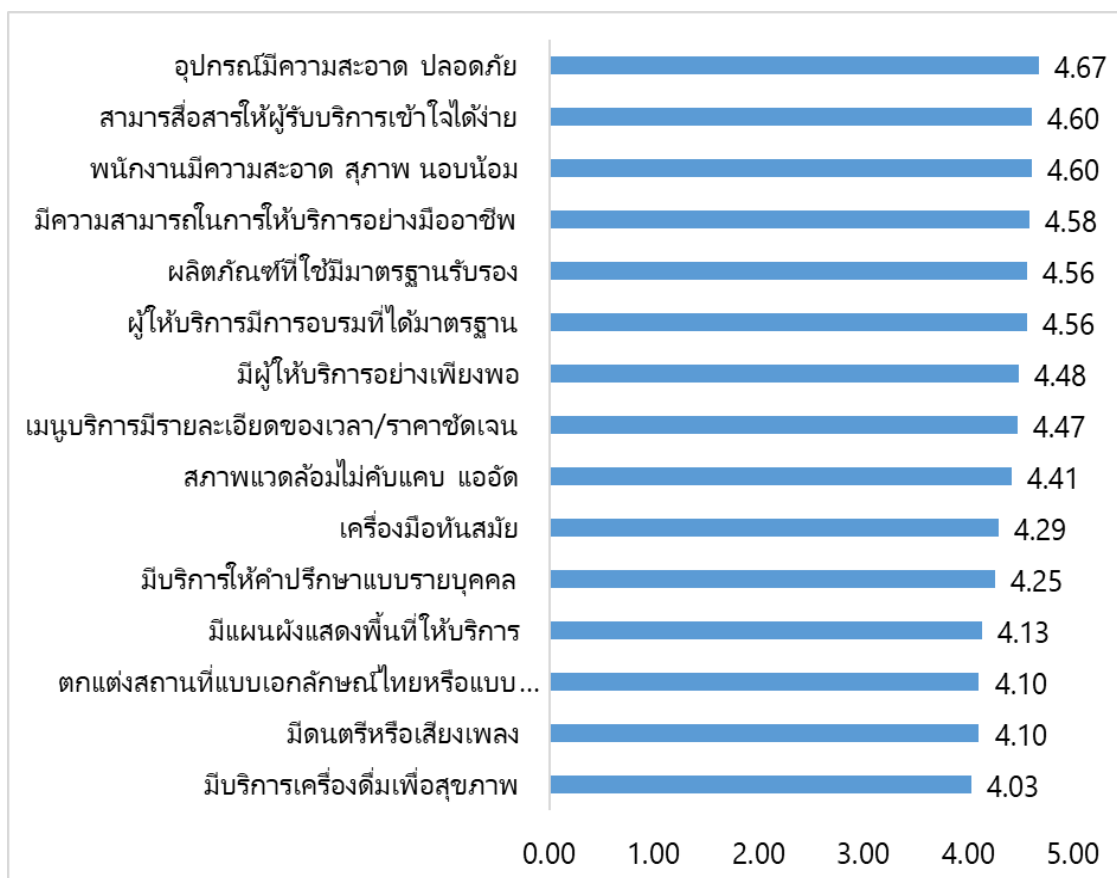
2.2 ความต้องการด้านผู้ให้บริการอยู่ในระดับมากที่สุดคือ พนักงานมีความสะอาด สุภาพ นอบน้อม และสามารถสื่อสารให้ผู้รับบริการเข้าใจได้ง่าย มีค่าเฉลี่ยเท่ากันคือ 4.60 รองลงมาคือ มีความสามารถในการให้บริการอย่างมืออาชีพ มีค่าเฉลี่ย 4.58 ตามลำดับ

2.3 ความต้องการด้านผลิตภัณฑ์ เครื่องมือ อุปกรณ์อยู่ในระดับมากที่สุดคือ อุปกรณ์มีความสะอาด ปลอดภัย มีค่าเฉลี่ย 4.67 รองลงมาคือ ผลิตภัณฑ์ที่ใช้มีมาตรฐานรับรอง มีค่าเฉลี่ย 4.56 และเครื่องมือทันสมัย มีค่าเฉลี่ย 4.29 ตามลำดับ

2.4 ความต้องการด้านการจัดองค์การอยู่ในระดับมากที่สุดคือ ผู้ให้บริการมีการอบรมที่ได้มาตรฐาน มีค่าเฉลี่ย 4.56 รองลงมาคือ มีผู้ให้บริการอย่างเพียงพอ มีค่าเฉลี่ย 4.48

2.5 ความต้องการด้านสถานที่สิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับมากที่สุดคือ สภาพแวดล้อมไม่คับแคบ แออัด มีค่าเฉลี่ย 4.41 รองลงมาคือ มีแผนผังแสดงพื้นที่ให้บริการ มีค่าเฉลี่ย 4.13 ตกแต่งสถานที่แบบเอกลักษณ์ไทยหรือแบบธรรมชาติ และมีดนตรีหรือเสียงเพลง มีค่าเฉลี่ย 4.10 ตามลำดับ

โดยระดับความต้องการปัจจัยบริการเพื่อใช้บริการนวดไทยและสปาเพื่อการดูแลสุขภาพแบบองค์รวมของผู้สูงอายุเกี่ยวกับอุปกรณ์มีความสะอาด ปลอดภัย ผลิตภัณฑ์มีมาตรฐานมีความต้องการมากที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งระดับความต้องการเกี่ยวกับความสามารถของผู้ให้บริการ ความเชี่ยวชาญ ความมีมาตรฐานแบบมืออาชีพ ดังแสดงในภาพที่ 2

ภาพที่ 2 ความต้องการปัจจัยบริการเพื่อใช้บริการนวดไทยและสปาเพื่อการดูแลสุขภาพแบบองค์รวมของผู้สูงอายุ

อภิปรายผลการวิจัย

งานวิจัยนี้พบว่า การรับรู้ความสำคัญด้านสุขภาพองค์รวมอยู่ในระดับมากที่สุดเกี่ยวกับการมีร่างกายสมบูรณ์ ปราศจากโรค จิตใจแจ่มใส ทั้งนี้ ผู้สูงอายุที่มารับบริการส่วนใหญ่มีร่างกายปกติ แต่สาเหตุหลักที่มาใช้บริการ คือ ปวดเมื่อยร่างกาย นอนไม่หลับ ไม่สดชื่น แสดงให้เห็นว่าให้ความสำคัญกับการมีสุขภาพที่ดี จึงพยายามแสวงหาแนวทางในการบรรเทาอาการเจ็บปวด ค้นหาสถานที่ซึ่งให้ความสะดวกสบาย ผ่อนคลาย ด้วยบรรยากาศที่มีความเป็นธรรมชาติของสถานบริการแพทย์แผนไทยและสปา นั้น จึงเป็นสถานที่สนองความต้องการดังกล่าวมานี้ สอดคล้องกับการศึกษาของ Pangsi, M. (2021) ซึ่งพบว่า ผู้สูงอายุมีการเตรียมความพร้อมทั้งร่างกายและจิตใจ มีทัศนคติที่ดีในการส่งเสริมสุขภาพที่ดีแก่ตนเอง เพื่อให้ร่างกายแข็งแรง รับประทานอาหารที่มีประโยชน์ ดังนั้น การดูแลสุขภาพแบบองค์รวมจึงเป็นการดูแลตนเองทั้งร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา เพื่อให้มีความสุขในการดำรงชีวิตในช่วงผู้สูงอายุอย่างมีความสุข

การรับรู้ความสำคัญด้านรูปร่างอยู่ในระดับมาก คือ บรรยากาศเงียบสงบ ผ่อนคลาย จะช่วยให้รู้สึกผ่อนคลายได้เร็วขึ้น สอดคล้องกับ Salagosa, N. (2017) ได้อธิบายปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการนวดไทยไว้ว่า ลักษณะทางกายภาพด้านสถานที่และสิ่งแวดล้อมเป็นปัจจัยสำคัญมากที่สุดในการตัดสินใจใช้บริการ เพราะสถานที่ที่เป็นตัวนำเสนอภาพลักษณ์ของการบริการ รวมทั้งความสะอาด การจัดระเบียบของสิ่งของ การตกแต่งบรรยากาศภายในและภายนอกให้สวยงาม ดังนั้น สถานบริการแพทย์แผนไทยและสปา จึงนิยมตกแต่งสถานที่ด้วยต้นไม้ ดอกไม้ รวมทั้งจัดสถานที่ให้น่านั่ง เสน่ห์มาพักผ่อน ผ่อนคลายความตึงเครียด

การรับรู้ความสำคัญด้านรสชาติของการมีเครื่องดื่มเพื่อขับสารพิษมีมากกว่าการรับประทานอาหารเพื่อสุขภาพ อาจเนื่องจากช่วงสถานการณ์โรคระบาดโควิด 19 จึงงดบริการอาหารเพื่อสุขภาพ ดังนั้น จึงอาจส่งผลให้การรับรู้ความสำคัญของอาหารเพื่อสุขภาพลดน้อยลง นอกจากนี้ Thongsuk, T. (2020) ได้อธิบายว่า ผู้สูงวัยบางคนไม่มีฟัน หรือสวมฟันปลอม ทำให้มีความลำบากในการเคี้ยวอาหาร การรับประทานอาหารนอกบ้านอาจไม่สะดวกนัก จึงอาจสังเกตว่าผู้สูงวัยชอบรับประทานนม ไข่ อาหารที่เคี้ยวง่าย รวมทั้งการรับรู้เรื่องรสชาติเปลี่ยนแปลงไป

การรับรู้ความสำคัญด้านกลิ่นอยู่ในระดับมาก คือ สถานที่บริการมีกลิ่นหอมที่ช่วยผ่อนคลาย สอดคล้องกับ Luang-In, V. (2018) ได้กล่าวว่า การบำบัดด้วยกลิ่นหรือสุนทรียบำบัดกำลังเป็นที่นิยม โดยน้ำมันหอมระเหยจะถูกดูดซึมผ่านทางผิวหนังหรือทางปอดเข้าไปยังระบบประสาทส่วนกลาง ใช้เพื่อบรรเทาอาการนอนไม่หลับ วิตกกังวล ลดความเครียด กระวนกระวาย ร่วมกับการใช้ยา

การรับรู้ความสำคัญด้านเสียงเพลง เสียงน้ำตก นกร้องช่วยให้ผ่อนคลายอยู่ในระดับมาก สถานบริการส่วนใหญ่มักเปิดเพลงเพื่อสร้างบรรยากาศให้ผ่อนคลาย สอดคล้องกับ Na Wichian, S., Chintanawat, R., Klaphajone, J., & Nanasilp, P. (2018) ที่ศึกษาการใช้ดนตรีบำบัดในผู้สูงวัย พบว่า เสียงดนตรี เสียงคลื่น กระบี่พี่และทำนองเพลงที่มีความถี่ต่ำ จังหวะช้าทำให้เกิดคลื่นสมองชนิดอัลฟา ช่วยทำให้ผ่อนคลายนอนหลับจากการที่ร่างกายหลั่งสารเอ็นโดฟิน บรรเทาอาการปวด รวมทั้งสอดคล้องกับการศึกษาของ Charoenphandhu, N. (2022) ที่อธิบายว่าเสียงเพลงมีผลดีต่อสมอง ความจำ เสริมทักษะการคิด ความมี

เหตุผล และสร้างอารมณ์ในเชิงบวก ช่วยผ่อนคลาย ลดความเครียด ทำให้เกิดสมาธิ รวมทั้งยังช่วยการทำงานของระบบโลหิตในร่างกายให้เลือดลมไหลเวียนดีขึ้น

การรับรู้ความสำคัญด้านสัมผัสด้วยการนวดช่วยให้ระบบประสาททำงานดีขึ้นอยู่ในระดับมาก ซึ่งอาการเมื่อยล้าเจ็บปวดของผู้สูงอายุส่วนใหญ่จะเป็นๆ หายๆ เมื่อมารับบริการแล้วดีขึ้นตามลำดับ แต่ต้องมาเป็นประจำเพื่อรักษาอาการให้หายขาด สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Singthong, P., Sangprapai, W., Phaphewdee, W. & Sriwong, P. (2018) ที่พบว่า การนวดส่งผลให้ค่าความเหนียวล้าอ่อนเพลียลดลง และค่าการทำงานของระบบประสาทอัตโนมัติเพิ่มขึ้น การนวดตามเส้นลมปราณ ขา หลัง แขน คอ และ ศีรษะ ประมาณ 1 ชั่วโมงพบว่า ค่าอัตราเต้นของหัวใจเฉลี่ยลดลง ดังนั้น การนวดจึงมีส่วนช่วยเสริมพลังกายพลังใจ และการสัมผัสเป็นการกระตุ้นร่างกายให้ระบบประสาทต่างๆ ทำงานดีขึ้น นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ Prateepavanich, P. (2022) ได้กล่าวว่า การนวดเป็นการกระตุ้นระบบการทำงานต่างๆ ของร่างกายให้รู้สึกตื่นตัวตลอดเวลา ช่วยให้เกิดกล้ามเนื้อผ่อนคลาย นอนหลับ รวมทั้งเป็นการนวดยังสามารถบำบัดรักษาอาการปวดเมื่อยกล้ามเนื้อ การปวดหลัง ปวดคอ บ่า ไหล่ ที่เกิดจากความเครียด หรืออาการนอนไม่หลับได้

สำหรับความต้องการปัจจัยบริการเพื่อใช้บริการนวดไทยและสปาเพื่อการดูแลสุขภาพแบบองค์รวมของผู้สูงอายุ พบว่า มีความต้องการมากที่สุดเกี่ยวกับอุปกรณ์มีความสะอาด ปลอดภัย พนักงานมีความสะอาด สุภาพนอบน้อม สามารถสื่อสารให้ผู้รับบริการเข้าใจได้ง่าย มีความสามารถในการให้บริการอย่างมืออาชีพ ผู้ให้บริการมีการอบรมที่ได้มาตรฐาน และผลิตภัณฑ์ที่ใช้มีมาตรฐานรับรอง สอดคล้องกับงานวิจัยของ Warakunsirisak, S. & Watakit, U. (2021) ได้เสนอแนะสถานบริการสปาว่าต้องเพิ่มคุณภาพการบริการให้บุคลากรมีความรู้เกี่ยวกับสปา ความรู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ที่ใช้ในการให้บริการ โดยการอบรมเพิ่มเติมระหว่างการทำงาน รวมทั้งการรักษามาตรฐานให้เป็นไปตามข้อกำหนด และควบคุมมาตรฐานของผลิตภัณฑ์ที่ใช้บริการให้ปลอดภัยต่อการใช้งาน ซึ่งการรับรู้คุณภาพการบริการเป็นการสื่อสารแบบปากต่อปาก ความน่าเชื่อถือเกิดจากพนักงานผู้ให้บริการมีความเป็นมืออาชีพ เชี่ยวชาญ ให้บริการด้วยความเอาใจใส่ สามารถให้ข้อมูลผู้มารับบริการได้อย่างชัดเจน รวดเร็ว เช่นเดียวกับข้อเสนอแนะในงานวิจัยของ Pharueang, P., Suntramethakul, A. & Jungsuwadee, K. (2023) ให้ข้อเสนอแนะว่า การให้บริการนวดในโรงพยาบาลควรมีการให้บริการอย่างถูกต้อง แม่นยำ จึงจำเป็นต้องมีผู้ให้บริการที่มีความรู้ถูกต้องและมีจำนวนที่เพียงพอ จัดให้มีการอบรมอย่างสม่ำเสมอ รวมทั้งการศึกษาวิจัยของ Promhitathorn, S. (2021) พบว่า นอกเหนือจากความปลอดภัยในการรับบริการแล้ว ความสะอาดและการแต่งกายของพนักงานผู้ให้บริการยังส่งผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการ การที่พนักงานแต่งกายสุภาพ รัดกุม ไม่ลวนลาม มีการแต่งกายที่บ่งบอกว่าเป็นพนักงานของสถานบริการ มีมาตรฐานในการให้บริการ มีลำดับการนวดถูกต้อง แม่นยำ จะส่งผลให้เกิดความประทับใจ และไม่กังวลเกี่ยวกับอาการเจ็บปวดว่าจะหายหรือไม่ และสอดคล้องกับ Kruttakra, L. (2019) ที่อธิบายว่าผลิตภัณฑ์ เครื่องมือ อุปกรณ์ต้องปลอดภัยเป็นไปตามมาตรฐานของกระทรวงสาธารณสุข มีทีมแพทย์แผนไทยกำกับดูแล ผู้ให้บริการนวดต้องผ่านการอบรมหลักสูตรที่ได้รับการรับรองจากกรมส่งเสริมบริการสุขภาพ สถานที่และสภาพแวดล้อมต้องถูกสุขอนามัย สะอาด ไม่คับแคบ แออัด ควรเปลี่ยนผ้าปูเตียง ผ้าขนหนูทุกครั้ง ไม่ใช่ซ้ำ ผู้รับบริการรายต่อไปต้องเปลี่ยนผืนใหม่เสมอ และสอดคล้องกับการศึกษาของ Choowanthanapakorn, M. & Seangpraw,

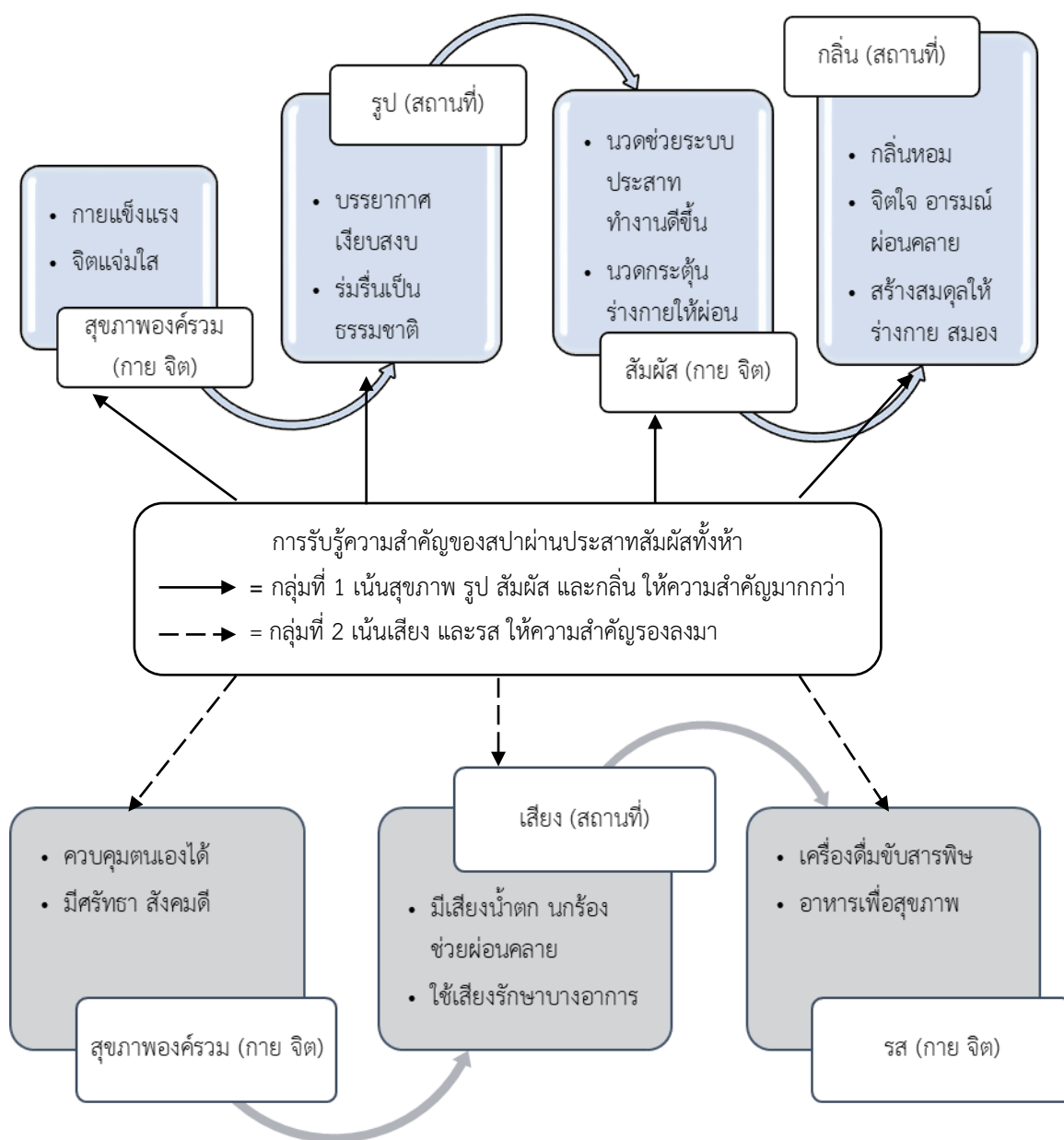
K. (2020) ท่ออธิบายปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจของผู้สูงอายุในการเข้ารับบริการนวดไทยในโรงพยาบาลไว้ว่า ประสิทธิภาพความเชี่ยวชาญของผู้ให้บริการนวดมีความสำคัญ รวมทั้งอุปกรณ์และห้องที่ใช้นวด ดังนั้น การเพิ่มพูนความรู้แก่ผู้ให้บริการจึงเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากนวดเป็นศาสตร์เฉพาะที่ต้องใช้ความรู้ ความสามารถ ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านในการให้บริการอย่างถูกต้อง

สรุปองค์ความรู้

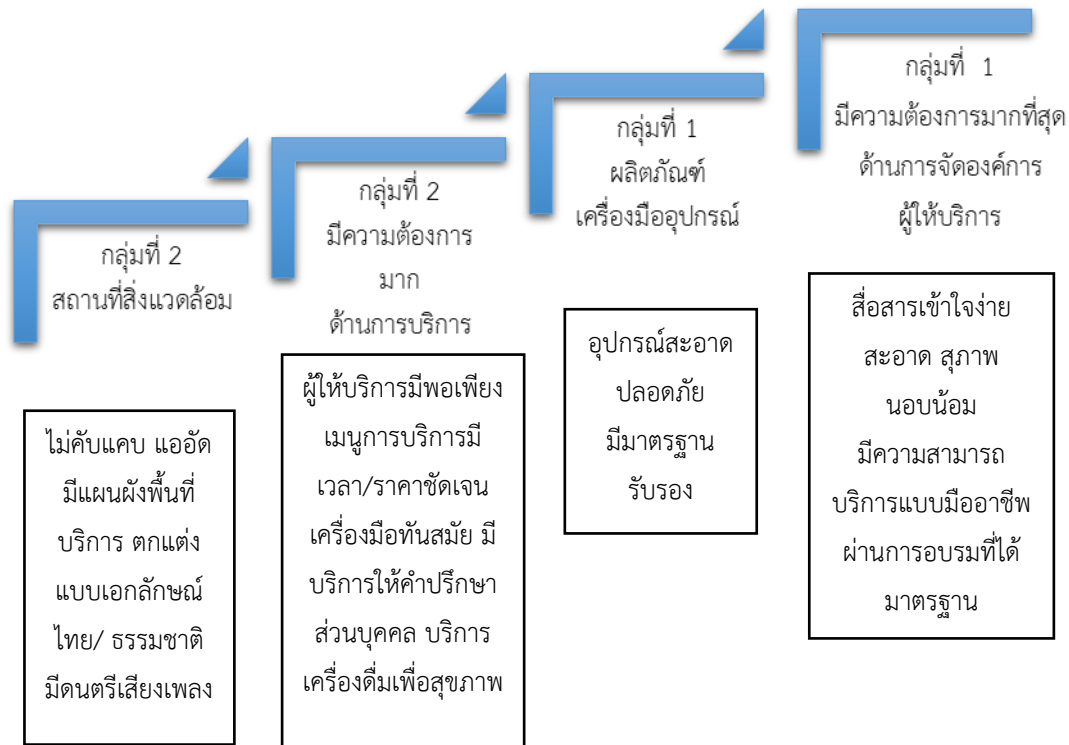
แนวทางการสร้างกิจกรรมให้สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มผู้สูงอายุที่ต้องการการดูแลสุขภาพแบบองค์รวมประกอบด้วย 2 ประเด็นหลัก คือ 1) การรับรู้สภาพผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้า และ 2) ปัจจัยการบริการนวดไทยและสปา โดยแต่ละประเด็นมีระดับความสำคัญและความต้องการที่ควรนำมาเป็นประเด็นในการพิจารณาสำหรับการจัดกิจกรรมและพัฒนามาตรฐานบริการดังต่อไปนี้

1) การรับรู้สภาพผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้า ผู้สูงอายุให้ความสำคัญกับการรับรู้แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มแรกให้ความสำคัญมากเกี่ยวกับประสาทสัมผัส 3 มิติ คือ รูป สัมผัส และกลิ่น โดยใน 3 ประสาทสัมผัสสามารถแบ่งความเกี่ยวข้องได้ 2 ส่วน คือ ส่วนแรกมีความเกี่ยวข้องกับร่างกายและจิตใจของตนเอง ได้แก่ ด้านสุขภาพองค์รวมการมีร่างกายสมบูรณ์ ปราศจากโรค จิตใจแจ่มใส ด้านสัมผัสการบริการนวดที่ช่วยให้ระบบประสาททำงานดีขึ้น โดยการสัมผัสจะช่วยให้กระตุ้นให้ร่างกายรู้สึกผ่อนคลาย ส่วนที่สอง มีความเกี่ยวข้องกับสถานที่สิ่งแวดล้อม ได้แก่ ด้านรูปบรรยากาศที่เงียบสงบ รู้สึกผ่อนคลาย ด้านกลิ่นในสถานที่ให้บริการมีกลิ่นหอมที่ช่วยผ่อนคลายความตึงตัวของกล้ามเนื้อ โดยกลิ่นจะช่วยสร้างจิตใจและอารมณ์ที่แจ่มใสขึ้น ซึ่งให้ความสำคัญด้านกลิ่นในทุกประเด็น กลุ่มที่สองให้ความสำคัญรองลงมากับประสาทสัมผัส 2 มิติ คือ เสียง และรส โดยสามารถแบ่งความเกี่ยวข้องได้ 2 ส่วน คือ ส่วนแรกมีความเกี่ยวข้องกับร่างกายและจิตใจของตนเอง ได้แก่ การบริการเครื่องดื่มขับสารพิษและอาหารเพื่อสุขภาพ ส่วนที่สอง มีความเกี่ยวข้องกับสถานที่สิ่งแวดล้อม ได้แก่ ด้านสุขภาพองค์รวมสามารถควบคุมตนเอง มีศรัทธา สังคมดี ด้านการใช้เสียงเพลง เสียงน้ำตกกร้องช่วยผ่อนคลายรวมทั้งการใช้เพลงรักษาอาการบางโรค ดังแสดงในภาพที่ 3

2) ปัจจัยการบริการนวดไทยและสปา ผู้สูงอายุมีความต้องการแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มแรกมีความต้องการมากที่สุดเกี่ยวกับอุปกรณ์มีความสะอาด ปลอดภัย มีมาตรฐานรับรอง และผู้ให้บริการสามารถสื่อสารเข้าใจง่าย สะอาด สุภาพ นอบน้อม มีความสามารถในการบริการแบบมืออาชีพและผ่านการอบรมที่ได้มาตรฐาน กลุ่มที่สองมีความต้องการมากเกี่ยวกับสถานที่ไม่คับแคบ แออัด มีแผนผังแสดงพื้นที่บริการ ตกแต่งแบบเอกลักษณ์ไทยหรือแบบธรรมชาติ มีดนตรีเสียงเพลง และด้านการบริการที่มีจำนวนผู้ให้บริการที่พอเพียง เมนูการบริการมีความชัดเจนในเรื่องเวลาและราคา เครื่องมือทันสมัย มีบริการให้คำปรึกษาส่วนบุคคล และมีบริการเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพ ดังแสดงในภาพที่ 4

ภาพที่ 3 แนวทางการสร้างกิจกรรมผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้าในสถานบริการนวดไทยและสปาสำหรับผู้สูงอายุ

ภาพที่ 4 แนวทางการพัฒนาปัจจัยบริการนวดไทยและสปาตามความต้องการของกลุ่มผู้สูงอายุ

ข้อเสนอแนะ

งานวิจัยนี้ได้ข้อค้นพบองค์ความรู้การรับรู้สปาผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้าที่สำคัญ คือ รูปหรือสถานที่ กลิ่นในสถานที่ และการสัมผัสด้วยการนวด สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการพัฒนาบริการให้สอดคล้องกับการรับรู้ของผู้รับบริการ โดยควรให้ความสำคัญกับการจัดสถานที่ สิ่งแวดล้อม ให้มีกลิ่นหอมหรือใช้กลิ่นเพื่อสร้างความผ่อนคลาย มีบรรยากาศเป็นธรรมชาติ เพื่อสร้างสมดุลให้กับร่างกายและจิตใจในเวลาเดียวกัน อย่างไรก็ตาม ประเด็นที่มีการรับรู้ความสำคัญรองลงมา ยังต้องมีการนำมาปรับปรุงเพื่อให้ผู้รับบริการเกิดการรับรู้ความสำคัญให้มากขึ้น เนื่องจากเสียงและการบริการอาหารเพื่อสุขภาพเป็นส่วนหนึ่งที่จะสามารถสร้างสมดุลให้กับร่างกายให้เกิดสุขภาวะองค์รวมที่ดีได้เช่นเดียวกัน นอกจากนี้ยังมีปัจจัยบริการที่ผู้สูงอายุมีความต้องการ คือ ผู้ให้บริการมีความสามารถในการบริการ มีบุคลิกภาพที่เหมาะสมในการต้อนรับ สามารถสื่อสารได้อย่างชัดเจนให้เกิดความเข้าใจถูกต้องตรงกัน รวมทั้งผ่านการอบรมความรู้ตามมาตรฐาน และได้รับใบรับรองการประกอบอาชีพ สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการพัฒนาปัจจัยบริการมาตรฐานสถานบริการนวดไทยและสปาให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้รับบริการ อุปกรณ์มีความสะอาด ปลอดภัยได้มาตรฐาน โดยควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาผู้ให้บริการอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ การดูแลบำรุงรักษาอุปกรณ์ให้ปลอดภัย พร้อมใช้งาน เพื่อสร้างความเชื่อมั่นในการใช้บริการและกลับมาใช้บริการซ้ำ รวมทั้งบอกต่อการบริการที่ดีให้กับบุคคลอื่น

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นที่ผู้สูงอายุมีความต้องการมากที่สุดจากผลการวิจัยในครั้งนี้ คือ การพัฒนาศักยภาพของผู้ให้บริการให้มีความรู้ในวิชาชีพ และมีบุคลิกภาพที่ดีในการบริการ รวมถึงการวิจัยเกี่ยวกับมาตรฐานของผลิตภัณฑ์ที่ใช้ในสถานบริการนวดไทยและสปา

References

- Agmapisarn, C., & Chongruk, P. (2019). Spa Goer Experience Design Through Atmospheric Cues. *Journal of Management Sciences*, 6(2), 245-266.
- Charoenphandhu, N. (2022). Music and Physiology of Nervous. *Bulletin of the Academy of Science, The Royal Society of Thailand*, 1(2), 16-19.
- Choowanthanapakorn, M., & Seangpraw, K. (2020). Factors that Related to Decision Making on Thai Traditional Massage Services in the Elderly, Phayao Province. *Thai Journal of Health Education*, 43(1), 87-99.
- Department of Health Service Support. (2016). *Health Spa Standards for International Establishment*. Department Of Health Service Support, Ministry of Public Health.
- Department of Older Persons. (2023). *Current Aging Society and Economy in Thailand*. Retrieved December 21, 2023, from <https://www.dop.go.th>
- Isaradath, W. (2023). Elderly and Holistic Health Care. *Journal of Social Science and Buddhistic Anthropology*, 7(12), 147-161.
- Kruttakra, L. (2019). *Marketing Mix Affecting Consumers in Mueang Lamphang District Towards Selecting Thai Traditional Massage Parlors*. Master of Business Administration. Chiang Mai University.
- Luang-In, V. (2018). Aromatherapy from Essential Oils. *Burapha Science Journal*, 23(1), 61-78.
- Na Wichian, S., Chintanawat. R., Klaphajone, J., & Nanasilp, P. (2018). Effect of Music Therapy on Sleep Quality in Older Persons. *Thai Journal of Nursing Council*, 33(3), 36-50.
- Pangsiri, M. (2021) *The Preparation Model for Menopausal Woman toward Healthy Aging*. Dissertation in Public Health Program, Naresuan University.
- Pattarapothiwong, K., Punyawutpreeda, P., & Supabhato, P. (2023). Health Care Tourism Promotuon Through the Local Wisdom of Yai Cha Community Sampran District, Nakhonpathom Provice. *Journal of MCU Buddhapanya Review*, 6(2), 145-155.
- Pharueang, P., Suntramethakul, A., & Jungsuwadee, K. (2023). Marketing Factors Affecting the Selection of Thai Traditional Massage Services at Prasimahabhodi Psychiatric Hospital in Ubon Ratchathani Province. *Journal of Management and Development Ubon Ratchathani Rajabhat University*, 10(1), 117-130.

- Prachumdee, S., & Luechapattanaporn, T. (2019). Service Quality of Spa Shop Affecting Customer Satisfaction in Pataya City, Chonburi Province. *Sripatum Chonburi Journal*, 16(1), 133-142.
- Prateepavanich, P. (2022). *Massage for Health: Faculty of Medical Siriraj Hospital, Mahidol University*. Retrieved November 9, 2023, from <https://www.si.mahidol.ac.th/>
- Promhitathorn, S. (2021). *Factors Affecting Customer Satisfaction with Day Spa in the Bangkok Metropolitan Area*. Master of Business Administration, Faculty of Commerce and Accountancy, Thammasat University.
- Salagosa, N. (2017). *Factors affecting the decisions to use Thai traditional massage in Maesot, District, Tak Province*. The 4th National Conference “Transforming Thailand 4.0 Through Innovation and Technology” (pp. 8-19). Research Institute, Kamphaeng Phet Rajabhat University.
- Satchapappichit, S., Mookda, R., & Khamkhong, R. (2022). The Causal Model of Olfactory, Experiential Marketing, Approach Behavior toward Repurchase Intention of the Consumers Using Spa Service in Bangkok. *Journal of Yala Rajabhat University*, 17(3), 44-53.
- Singthong, P., Sangprapai, W., Phaphewdee, W., & Sriwong, P. (2018). Immediate Results from Basic Royal Massage with the Herbal Compress on Heart Rate Variability in Stressful Volunteers. *Journal of Traditional Thai Medical Research*, 4(2), 27-38.
- Sodprasert, S. et al. (2022). Factors Affecting Active Aging of the Elderly in Thai Society. *Journal of MCU Buddhapanya Review*, 7(1), 232-242.
- Thongsuk, T. (2020). Dietary Behavior of The Elderly on Era 4.0. *Journal of Humanities and Social Sciences, Rajapruk University*, 5(3), 232-244.
- Tikham, S., Maikrang, S., & Sontrasin, J. (2023). The Effectiveness of Court Type Thai Traditional Massage with Herbal Compress Relieving Knee Pain among Elderly with Osteoarthritis. *Journal of Southern Technology*, 16(2), 85-96.
- Warakunsirisak, S., & Watakit, U. (2021). The Quality of Service Relating to the Word-of-Mouth Communication of Spa Business in Maha Sarakham Municipality, Maha Sarakham Province. *NEU Academic and Research*, 11(1), 87-99.

